

fotografija, 17 tabli; **Mila Bosnić:** *Narodna nošnja Slovaka u Banatu - Kovačica*, 1989, 152 str., 57 fotografija, 12 tabli (osim uobičajenih prijevoda na engleski, francuski i njemački jezik u ovoj je knjizi tekst objavljen i na slovačkom); **Mirjana Dekić:** *Srpska narodna nošnja Kosova - Gnjilane*, 1989, 141 str., 41 fotografija, 9 tabli; **Marija Makarović:** *Narodna nošnja Gorenjsko - Rateče*, 216 str., 54 fotografije, 16 tabli (tekst objavljen i na slovenskom); **Radojka Bagur:** *Neretvanska narodna nošnja - Metković i okolina*, 1989, 110 str., 41 fotografija, 6 tabli.

Bez obzira na izvorno praktičnu namjenu ovih dviju biblioteka, edicija je i svojim tekstualnim i svojim ilustrativnim materijalom neosporna dobit za etnološku znanost.

Aleksandra MURAJ

Čarolija niti, Vještina narodnog tkanja u Jugoslaviji = The Wonder of Weaving: Folkweaving Skills in Yugoslavia, Muzejski prostor, Zagreb 1988, 278 str.

Održavanje 12. međunarodnog kongresa antropoloških i etnoloških znanosti (ICAES), srpnja 1988. u Zagrebu, izazvalo je u gradu-domaćinu i niz popratnih manifestacija. Taj je događaj svjetskog značenja bio povod Muzejsko-galerijskom centru, a na poticaj Hrvatskoga etnološkog društva, da u svom prostoru po prvi puta priredi etnografsku izložbu, izložbu intrigantnog naziva "Čarolija

niti". U skladu s uobičajenom praksom priređivač je uz izložbu objavio i reprezentativni katalog. Ta publikacija zavidnoga grafičkog izgleda (design Ivan Picelj, tisak Offset "Naša djeca", Zagreb) karakterom svojih priloga premašuje domet pukog izložbenog kataloga. Sadrži, naime, uz obavezni kataloški dio i nekoliko znanstvenih i stručnih tekstova kojima se narodno tkanje, taj neobično raznolik i slojevit kompleks naše povijesne baštine, pokušava osvijetliti s različitih aspekata. Autorice priloga nastojale su mu odrediti njegovo kulturološko i društveno značenje (*Dunja Rihtman-Auguštin: Sudbina narodne kulture*), promotrile su njegov povijesni tok (*Jelka Radauš Ribarić: O tekstilnom rukotvorstvu na tlu Jugoslavije kroz vijekove*), obradile ergološke značajke (*Nerina Eckhel: Uzgoj i obrada tekstilnih sirovina i proizvodnja tekstila*) i upozorile na estetske domete (*Đurđica Petrović: Likovne karakteristike narodnih ткаčkih rukotvorina*).

U uvodnom tekstu D. Rihtman-Auguštin raspravlja o sudbini onog dijela našeg ukupnog nasljeđa i strukture života što se obično imenuje sintagmom "narodna kultura". Pritom joj je tekstilna nit (odnosno artefakti koji su od nje nastali) poslužila kao svojevrsna šifra za prepoznavanje kulturnog i društvenog okruženja stvaraoca-izrađivača-konzumenta folklornog tekstila. Kućna tekstilna djelatnost - koja je u prošlosti doista bila konstitutivnim dijelom načina života u seoskim sredinama Jugoslavije - te cjelokupna simbolika folklornog tekstila, izgubila je, međutim, svoje životne silnice pa definitivno pripada prošlosti. No, smisao ponovnog suočavanja s tim kompleksom, što izložba na eklatantan način nudi, omogućuje - po autoričinu mišljenju - novu, suvremenom dobu primjerenu, valorizaciju.

Zahtjevnog se zadatka prihvatila J. Radauš Ribarić prikazujući povijesni razvoj tekstilnoga rukotvorstva u Jugoslaviji. Prateći ga od najranijih tragova u prethistorijskom i ranohistorijskom razdoblju, preko značajnoga slavenskoga sloja i raznih kasnijih utjecaja do novijih vremena, izradila je cjelovit pregled kojemu je uporište u konkretnim nalazima i spoznajama s našeg područja, ali je smješten u šire euroazijske kulturne konotacije. Sažimajući tako na jednom mjestu, uz vlastito iskustvo, ishode mnogobrojnih starijih i recentnih istraživanja jugoslavenskih etnologa, ugradila ih je u evropske povijesne tokove iskazujući pritom svoje suvereno poznavanje evropskih te općih izvora i literature o tekstilnom rukotvorstvu.

N. Eckhel obradila je tehnološki aspekt narodnoga tkanja. Vrijednost je tog priloga u prvom redu u njegovu sintetičkom karakteru, jer obuhvaća cjelokupnu jugoslavensku građu; istodobno i u širini kuta promatranja, jer je cio taj ergološki kompleks smješten u njegov socijalni kontekst. Opisane su sirovine od kojih se izrađivao folklorni tekstil, postupci njihove prerade, pomagala i alati koji su pritom potrebni, te raznovrsne tehnike kojima od određenih načina međusobnog prepletanja niti nastaju tkanine. Korisna dopuna opisa niz je crteža (autorica Jasminka Vujičić), kojima su predstavljeni alati i sprave

neophodni u proizvodnom procesu, kao i fotografije fragmenata pojedinih tekstilnih tehnika.

Premda su narodna tkanja u velikom broju slučajeva nastala radom uglavnom nepismenih žena, Đ. Petrović ih (zajedno s vezivima) kvalificira kao najljepša ostvarenja jugoslavenske narodne umjetnosti. U svom prilogu utvrđuje tipične likovne motive, određuje ih u prostoru i prati njihovo strujanje u vremenu. Svoj tekst autorica zaključuje konstatacijom da je svaka oblast na teritoriju današnje Jugoslavije postigla svoj karakteristični likovni govor. Njegovu morfologiju čini određena kombinacija ornamentalna, upotreba određenih boja te način tkanja.

Uz izložbu je bilo izrađeno i šest etnoloških karata (autori Ljubica Katunar, Božica Somek-Machala, Jelka Vince-Palua, Tomo Vinščak), pa je u katalogu komentiran, doduše veoma sažeto, i taj kartografski prikaz u prilogu *Etnološke karte: Tradicijski oblici tkanja u Jugoslaviji*.

Svi su tekstovi integralno otisnuti i na engleskom. U publikaciji je objavljeno stopepedesetak što crno-bijelih, što fotografija u boji velikoga formata, te iscrpno kataloški obrađeno 827 izložaka.

Aleksandra MURAJ

Za izdavanje jednog ovakvog djela, treba prvenstveno zahvaliti poljskim istraživačima narodne umjetnosti. Kako sami autori navode u ovom djelu je predstavljen veoma interesantan rad zanatlija i narodnih umjetnika. Uz tekstove objavljene su i ilustracije koje uveliko pomažu prikazivanju narodne umjetnosti nastale na poljskom selu.

Knjiga sadrži 17 priloga i počinje člankom M. Pokropeka *Arhitektura*. Uz tekst koji govori o zgradama poljskih sela, građenima mahom drvenim materijalom, objavljene su i ilustracije koliba, (*chalupa*). Uz to nalazimo i shematske prikaze konstrukcije, te opis načina gradnje. Slijedi članak *Unutrašnje uređenje* gdje također M. Pokropek - opisujući interijer poljske kuće, - naglašava važnost peći, te ističe dva glavna prostora u svakoj kući: prostor koji zauzima peć i sveti kut. Uz tekst su ilustracije peći, kolijevki, stolaca, te karakteristično ukrašenih škrinja i polica za suđe.

Od istog je autora i prilog *Umjetnost u drvu - rezbarstvo, igračke, pletenje košara*. Na veoma pristupačan način autor opisuje rezbarjenje u drvu. Opisujući motive upozorava na njihovu raznolikost na predmetima za opću upotrebu. Kao ukrasnu tehniku razmatra i bojanje drva. Najviše se boje dječje igračke, koje su zanimljive ne samo kao igračke, nego i kao prava mala umjetnička djela. Na ilustracijama nalazimo konjiće, ljuljačke, autiće (naravno iz novijeg vremena).

Fryś-Pietraszka u prilogu pod naslovom *Keramika* piše o lončarstvu i izradi predmeta od gline koje je nekada bilo veoma važno; od lonaca i ćupova, preko tzv. "crne keramike", glaziranja različitih predmeta do ukrasnih glinenih figurica u raznim bojama, cjelokupna je proizvodnja bogato ilustrirana. Slijede članci iste autorice pod naslovom *Umjetnost u željezu i Tkanine*. Relativno kasno se počelo upotrebljavati željezo (druga pol. 19. st.) pa tako je i stvaralaštvo u željezu novija pojava. Prvi izrađivani predmeti su povezani s kućnim potrebama, npr. metalne kvake na vratima, i kultom (naročito križevi).

Tkanje i proizvodnja platna bila je većinom ženski posao, ali na jugu Poljske (na Słasku i oko Krakówa) tkanjem su se bavili i muškarci. Iz slikovnog materijala vidimo da to nisu jednoboje i jednostavne tkanine, nego većinom prugaste s različitim utkanim motivima.

Fryś-Pietraszka u članku pod naslovom *Nošnja* bavi se opširnije temom narodne nošnje u Poljskoj i dodacima koji idu uz odjeću (bižuterija i oružje). Kolika je važnost nošnje u prikazivanju jednog naroda i njegove umjetničke djelatnosti, vidi se i iz veoma brojnih ilustracija koje prikazuju žensku, mušku i dječju nošnju iz raznih krajeva Poljske, kao i pojedinih dijelova nošnje karakteristično ukrašenih ili pak zanimljivih po svom šarenilu boja ili načinu izrade.

Ewa Fryś-Pietraszka & Anna Kunczynska-Iracka & Marian Pokropek, Sztuka ludowa w Polsce, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1988, 338 str.